

Έρευνα για τις Ηλεκτρονικές Πηγές
Πληροφόρησης στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες της
Θεσσαλονίκης

Εμμανουήλ Γαρουφάλλου, Ράνια Σιάτρη,
Στυλιανή Ασδέρη, Παναγιώτα Εκίζογλου

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

Έρευνα για τις Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης

Δρ. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου

*Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης,
Σ.Δ.Ο., Τ.Ε.Ι. Αθήνας - Θεσσαλονίκης*

Δρ. Ράνια Σιάτρη

*Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης,
Σ.Δ.Ο., Τ.Ε.Ι. Αθήνας - Θεσσαλονίκης*

Στυλιανή Ασδέρη

Βιβλιοπωλείο Lexis

Παναγιώτα Εκίζογλου

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βιβλιοθήκη

Περίληψη

Η είσοδος των Ηλεκτρονικών Πηγών Πληροφόρησης στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες καθυστέρησε σε σχέση με το εξωτερικό, λόγω μιας σειράς προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι βιβλιοθήκες όπως π.χ. έλλειψη οικονομικών πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού. Καθοριστικό παράγοντα στον εκσυγχρονισμό των βιβλιοθηκών αποτέλεσε το πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ, καθώς δημιούργησε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και εφαρμογή των ηλεκτρονικών πηγών. Οι Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συλλογής των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Η παρουσία τους στο χώρο αυτό συνέβαλε στην ταχύτερη τέληση των βιβλιοθηκονομικών εργασιών, την άμεση παροχή πληροφοριών στο κοινό αλήθ και την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών στις βιβλιοθήκες.

Το άρθρο αυτό παρουσιάζει τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στα τρία ακαδημαϊκά ιδρύματα της Θεσσαλονίκης και είχε ως στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων γύρω από τη χρήση των Ηλεκτρονικών Πηγών από τους βιβλιοθηκονόμους, την εκπαίδευσή τους στις πηγές αυτές και την επίδραση τόσο της χρήσης όσο και της εκπαίδευσης στη βιβλιοθηκονομική εργασία. Ειδικότερα, εξετάστηκαν οι δυνατότητες πρόσβασης στις Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης που παρείχαν οι βιβλιοθήκες τόσο στο προσωπικό όσο και στο κοινό, αλήθ και η συχνότητα χρήσης της εκάστοτε ηλεκτρονικής πηγής από τους βιβλιοθηκονόμους. Επίσης,

διερευνήθηκε η εκπαίδευση που είχαν λάβει οι εργαζόμενοι στις ηλεκτρονικές πηγές αθλή και το είδος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που προσφέρονταν στους χρήστες των βιβλιοθηκών αυτών.

Abstract

Greek academic libraries started to implement electronic services later than other developed countries, due to a variety of problems such as lack of money, staff and institution's policy towards the libraries. The situation changed rapidly when libraries participated in the Second Community Support Framework Programme [ΕΠΕΑΕΚ]. The electronic information resources are an indispensable part of the academic libraries. Their implementation resulted in improved library services and in faster and more efficient provision of quality information and services.

This paper presents the results of a survey carried out in the three academic institutions of Thessaloniki which aimed to investigate the use of electronic information resources from librarians, the impact on their work and their education on these resources. Amongst other things it examined the availability of electronic resources to staff and users and the patterns of use. Additionally, the survey investigated the librarians training on the use of electronic information resources, their future training needs and the availability of training programmes to library users.

196

1. Εισαγωγή

Στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ο αριθμός των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί με αντικείμενο τις Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης (ΗΠΠ) είναι περιορισμένος, ενώ ακόμη λιγότερες είναι οι έρευνες που επικεντρώνονται στη χρήση τους από τους βιβλιοθηκονόμους. Οι ραγδαίες εξελίξεις, όμως, που συντελέστηκαν τα τελευταία χρόνια μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ) καθιστούν αναγκαία τη διερεύνηση του βαθμού ανάπτυξης των ΗΠΠ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Οι ακαδημαϊκοί, οι ερευνητές, οι μεταπτυχιακοί και προπτυχιακοί φοιτητές, τα ερευνητικά κέντρα που λειτουργούν στα πλαίσια των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, διαμορφώνουν ένα δυναμικό μωσαϊκό χρηστών που απαιτούν άμεση πρόσβαση στην πληροφορία. Τα τελευταία χρόνια οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες με την ραγδαία ανάπτυξή τους αναπτύ-

σουν δυναμικά αυτές τις υπηρεσίες για να καλύψουν τις ανάγκες των χρηστών τους.

Η είσοδος της τεχνολογίας στον τομέα της πληροφόρησης και η εμφάνιση των ΗΠΠ μετέβαλλαν το ρόλο του βιβλιοθηκονόμου από την απλή συλλογή και διαφύλαξη του υλικού της βιβλιοθήκης στην επαγγελματική ενασχόληση με σύνθετα θέματα οργάνωσης, διανομής και πρόσβασης στην πληροφορία (Burke 2002). Ο σύγχρονος βιβλιοθηκονόμος καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά νέων καθηκόντων, τα οποία προστέθηκαν στις παραδοσιακές εργασίες του, αλλιά και σε αρκετές περιπτώσεις μετέβαλλαν ή εκσυγχρόνισαν τον τρόπο τέλεισής τους. Ειδικότερα, ο βιβλιοθηκονόμος σήμερα οφείλει να είναι εξοικειωμένος με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, να είναι ικανός να ανακτήσει την επιθυμητή πληροφορία γρήγορα και αποτελεσματικά και να την προωθήσει άμεσα στον τοπικό ή απομακρυσμένο χρήστη. Στα καθήκοντά του περιλαμβάνεται η συνεχής προσωπική ενημέρωση για τις εξελίξεις της τεχνολογίας και η εφαρμογή τους στο χώρο εργασίας του, αλλιά και η ικανότητα μετάδοσης των γνώσεών του στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Ωστόσο, τα σημαντικότερα καθήκοντα του ακαδημαϊκού βιβλιοθηκονόμου, όπως προσδιορίζονται από τους συμμετέχοντες σε έρευνα της Jones e-global Library (The role of librarians in the digital age 2003), είναι η εκπαίδευση των χρηστών στην περιήγηση και αξιολόγηση της έντυπης και ψηφιακής πληροφορίας, η καθοδήγηση των χρηστών στην επιλογή του κατάλληλου πληροφοριακού εργαλείου, η αξιολόγηση και απόκτηση πηγών για τον εμπλουτισμό της συλλογής και η οργάνωση και καταλογογράφηση πηγών.

197

Στο μέλλον, ο ρόλος του ακαδημαϊκού βιβλιοθηκονόμου θα προσανατολιστεί στην παροχή υπηρεσιών εκτός του κτιριακού χώρου της βιβλιοθήκης, αλλιά και την άμεση συνεργασία με την ακαδημαϊκή κοινότητα (Austen 1998). Ο ακαδημαϊκός βιβλιοθηκονόμος του 21ου αιώνα καλείται να συνδυάσει ικανότητες ερευνητή, συμβούλου, προγραμματιστή, διευθυντή και κριτή (Feret & Marcinek 1999). Ωστόσο, καθώς οι παράγοντες που επιδρούν στο επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου εξελίσσονται συνεχώς, είναι απαραίτητο ο μέλλοντικός βιβλιοθηκονόμος να προσαρμόζεται εύκολα και γρήγορα και να υιοθετεί αποτελεσματικά τα νέα δεδομένα. Όχι άδικα, λοιπόν, ο Bleil (2003) χαρακτηρίζει τον ακαδημαϊκό βιβλιοθηκονόμο της νέας εποχής ως ένα είδος χαμαιλέοντα, ο οποίος θα πρέπει να ανταποκρίνεται εξίσου στις παραδοσιακές εργασίες, τις νέες τεχνολογίες, την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλιά και την αποτελεσματική διαχείριση των πηγών της βιβλιοθήκης του.

2. Μεθοδολογία

Σκοπός της έρευνας ήταν να μελετήσει την επίδραση των Ηλεκτρονικών Πηγών Πληροφόρησης στους βιβλιοθηκονόμους των τριών ακαδημαϊκών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης και να αποτυπώσει την κατάσταση που επικρατούσε γύρω από τις ΗΠΠ στις βιβλιοθήκες αυτές.

Οι στόχοι της έρευνας ήταν:

- Να ερευνήσει τις δυνατότητες πρόσβασης που παρέχουν οι βιβλιοθήκες στις ΗΠΠ και το Διαδίκτυο.
- Να καταγράψει το μέγεθος της χρήσης του Διαδικτύου από τους βιβλιοθηκονόμους.
- Να διευκρινίσει τα είδη των ΗΠΠ που χρησιμοποιούνται από τους βιβλιοθηκονόμους και τη συχνότητα χρήσης της εκάστοτε ηλεκτρονικής πηγής.
- Να ερευνήσει την εκπαίδευση που έχουν λάβει οι βιβλιοθηκονόμοι στις ΗΠΠ και να προσδιορίσει την επίδρασή της στη χρήση αυτών των πηγών.

Η διεξαγωγή έρευνας απαιτεί την ύπαρξη και τήρηση συγκεκριμένης στρατηγικής. Για τη συγκέντρωση γενικών στοιχείων γύρω από τις ΗΠΠ χρησιμοποιήθηκαν οι μέθοδοι της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, καθώς και της αναζήτησης σε πηγές του Διαδικτύου. Για τη συλλογή δεδομένων αναφορικά με τις ΗΠΠ και την εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων σε αυτές χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου.

198

Διεξήχθη πιλοτική έρευνα στους βιβλιοθηκονόμους του ΤΕΙ-Θ για να ελεγχθεί η αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου. Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελούνταν από πτυχιούχους βιβλιοθηκονόμους αληθιά και όσους επιτελούσαν βιβλιοθηκονομικές εργασίες στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Το τελικό ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε 163 βιβλιοθηκονόμους, εκ των οποίων ανταποκρίθηκαν οι 128.

3. Αποτελέσματα της έρευνας

Από τους 128 βιβλιοθηκονόμους που συμμετείχαν στην έρευνα, το 76.2% προερχόταν από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, εκ των οποίων το 18.8% απασχολείται στην κεντρική βιβλιοθήκη και το 56.3% στις βιβλιοθήκες των σχολών και των τμημάτων του Ιδρύματος. Επίσης, στην έρευνα συμμετείχε το 94.4% των βιβλιοθηκονόμων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και το 78.9% του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Το υψηλό ποσοστό συμμετοχής

στην έρευνα (78.5%) καθιστά εφικτή τη διαμόρφωση μιας αντιπροσωπευτικής εικόνας των συγκεκριμένων βιβλιοθηκών.

3.1. Γενικές ερωτήσεις

Το 56.2% των ερωτηθέντων δεν είχε καμία ευθύνη γύρω από την επιλογή, ανάπτυξη και διάδοση των ΗΠΠ. Το 35.2% απάντησε ότι είχε κάποια συμμετοχή στην ανάπτυξη των ΗΠΠ, από το οποίο το 12.5% είχε ως αρμοδιότητα την εκπαίδευση των χρηστών, ενώ μικρότερα ποσοστά βιβλιοθηκονόμων ασχολούνταν με την ενημέρωση του ηλεκτρονικού καταλόγου, την επιλογή των ΗΠΠ, την προώθηση της χρήσης τους στο κοινό και την παρακολούθηση της λειτουργίας τους.

Στην έρευνα κρίθηκε σκόπιμη η συγκέντρωση δεδομένων που αφορούσαν γενικότερες κρίσεις των εργαζομένων γύρω από τις ΗΠΠ. Όσον αφορά στη μορφή πληροφόρησης που οι εργαζόμενοι προτιμούσαν, το 60.9% εκδήλωσε ευνοϊκότερη στάση απέναντι στην ηλεκτρονική πληροφόρηση, ενώ μόλις το 7.8% των βιβλιοθηκονόμων επέλεξε την έντυπη μορφή. Ωστόσο, το 27.3% επέλεξε συνδυασμό και των δύο μορφών πληροφόρησης. Αιτιολογώντας την προτίμησή τους στην ηλεκτρονική μορφή, το 46.1% των εργαζομένων ανέφερε την ταχύτητα ενημέρωσης, πρόσβασης και εξυπηρέτησης των εκάστοτε πληροφοριακών αναγκών. Το 17.2% των βιβλιοθηκονόμων επέλεξε την ηλεκτρονική μορφή λόγω ευκολίας και ευχρηστίας, ενώ κάτω από το 3% λόγω της πληθώρας των πληροφοριών που παρέχει, την αποδοτικότητά της και των πολυάριθμων δυνατοτήτων έρευνας. Η έντυπη μορφή πληροφόρησης προτιμήθηκε κυρίως για λόγους παραδοσιακούς, εξοικείωσης και συνήθειας (5.5%) και δυσκολίας ανάγνωσης από την οθόνη του Η/Υ (2.3%). Από την άλλη, το 15.6% των συμμετεχόντων προτιμούσε τη χρήση τόσο της έντυπης όσο και της ηλεκτρονικής πληροφόρησης, καθώς έκρινε ότι αλληλοσυμπληρώνονται και ότι πρέπει να χρησιμοποιούνται ανάλογα με την εκάστοτε πληροφοριακή ανάγκη.

199

Στα πλαίσια της έρευνας οι βιβλιοθηκονόμοι κλήθηκαν να διατυπώσουν την εκτίμησή τους γύρω από την ευκολία χρήσης, τη χρησιμότητα και προσβασιμότητα των ΗΠΠ, αλλά και τη σταθερότητα και εγκυρότητα των πληροφοριών τους. Εδώ θα παρουσιαστούν επιλεκτικά μόνο οι απόψεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση του Διαδικτύου όπου η εγκυρότητα και σταθερότητά του συγκέντρωσαν υψηλά ποσοστά θετικών εκτιμήσεων (68.7% και 64% αντίστοιχα). Το γεγονός αυτό προκαλεί εντύπωση λόγω της απουσίας ελέγχου στην ποιότητα των δεδομένων που

εισάγονται στο Διαδίκτυο, αληθιά και της αστάθειάς τους λόγω των απροειδοποίητων αληθιών στα URL τους. Επίσης, σημειώνεται ότι οι περισσότερες αρνητικές απόψεις εκδηλώθηκαν για τη σταθερότητα του ηλεκτρονικού καταλόγου (16.4%), γεγονός που προκαλεί έκπληξη καθώς πρόκειται για μια πηγή που δημιουργείται από τους ίδιους τους βιβλιοθηκονόμους και οι πληροφορίες που περιλαμβάνει είναι αποτέλεσμα της εργασίας τους.

Σχετικά με την προσωπική παρακολούθηση των εξελίξεων στο χώρο των ΗΠΠ, το 64.8% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι παρακολουθούσε τις εξελίξεις, ενώ το 30.5% ότι δεν τις παρακολουθούσε. Οι κύριοι τρόποι ενημέρωσης των εργαζομένων ήταν τα σεμινάρια και η επικοινωνία με συναδέλφους (21.1% αντίστοιχα), οι πηγές του Διαδικτύου (20.3%) και τα ηλεκτρονικά ή έντυπα περιοδικά (17.2%). Οι βιβλιοθηκονόμοι που δεν ενημερώνονταν για τις εξελίξεις στις ΗΠΠ δήλωσαν ως αιτίες την έλλειψη χρόνου (6.2%), τη φύση της εργασίας (3.9%) και της άγνοιας των τρόπων ενημέρωσης (2.3%). Όσον αφορά στην παρακολούθηση των εξελίξεων από τη βιβλιοθήκη, το 80.5% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η βιβλιοθήκη του τις παρακολουθούσε κυρίως μέσα από δραστηριότητες όπως η εκπαίδευση του προσωπικού της στις νέες πηγές (18.8%), οι διαλέξεις, τα συνέδρια και οι ημερίδες (12.5%), αληθιά και η εισαγωγή νέων ΗΠΠ (12.5%). Ωστόσο, το 15.6% των εργαζομένων θεωρούσε ότι η βιβλιοθήκη δεν ενημερωνόταν για τις εξελίξεις στις ΗΠΠ.

200

3.2. Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης

Οι εργαζόμενοι κλήθηκαν να σημειώσουν σε ποιες ΗΠΠ έχουν πρόσβαση. Το 96.1% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η βιβλιοθήκη τους παρείχε πρόσβαση στον ηλεκτρονικό κατάλογο και το 95.3% δήλωσε ότι είχε δυνατότητα χρήσης του Διαδικτύου. Το 91.4% των βιβλιοθηκονόμων σημείωσε ότι είχε πρόσβαση σε online βάσεις δεδομένων, ενώ το 89.1% σε ηλεκτρονικά περιοδικά. Συγκριτικά, η πηγή που είχε το χαμηλότερο ποσοστό παροχής πρόσβασης ήταν τα Multimedia/CD-ROMs (71.1%). Το 50.8% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η βιβλιοθήκη του παρείχε πρόσβαση σε αρκετές ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και δεν υπήρχε ανάγκη πρόσκτησης νέων, ενώ το 39% απάντησε θετικά στην παροχή νέων. Το 8.6% του συνολικού πληθυσμού, που απάντησε θετικά στην ανάγκη παροχής περισσότερων ΗΠΠ από τις βιβλιοθήκες του, δήλωσε ότι χρειάζεται μέριμνα για την πρόσκτηση και τον εμπλουτισμό των online βάσεων δεδομένων. Ακόμη, το 3.2% θεώρησε ότι υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης των ηλεκτρονικών περιοδικών, το 5.5% εκδήλωσε παρόμοια άποψη για τα Multimedia/CD-ROMs, ενώ το 1.6% πρότεινε την παροχή πρόσβασης

στο Διαδίκτυο. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων έγινε αντιληπτό ότι η πληροφόρηση στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες χωλαίνει όχι τόσο στα είδη των πηγών (π.χ. ηλεκτρονικά περιοδικά, βάσεις δεδομένων), αλλά στο εύρος του θεματικού περιεχομένου τους, καθώς προτάθηκε η αύξηση της πληροφόρησης των ηλεκτρονικών πηγών που ήδη παρέχονταν.

Σχετικά με τη γραπτή πολιτική για την ανάπτυξη των ΗΠΠ στις βιβλιοθήκες, περίπου το 50% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε την απουσία γραπτής πολιτικής στο χώρο εργασίας του. Θα μπορούσε, λοιπόν, να διατυπωθεί η άποψη ότι οι εν λόγω βιβλιοθήκες, ακόμη και αν παρέχουν πληθώρα ηλεκτρονικών πηγών, έχουν μείνει πίσω στον τομέα της οργάνωσης και του προγραμματισμού των ενεργειών για την ανάπτυξη αυτών των πηγών. Από την άηλη, το 25% των εργαζομένων ανέφερε ότι η βιβλιοθήκη του ακολουθεί γραπτή πολιτική για την ανάπτυξη των ΗΠΠ, ενώ το 19.5% δήλωσε άγνοια επί του θέματος.

Όσον αφορά στη συχνότητα χρήσης των ΗΠΠ, το 90.6% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι χρησιμοποιούσε καθημερινά τον ηλεκτρονικό κατάλογο. Το 3.2% των εργαζομένων έκανε χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου εβδομαδιαία, μηνιαία, ή σπάνια, ενώ μόλις το 0.8% δε τον χρησιμοποιούσε καθόλου. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι η συνοδική χρήση του Διαδικτύου από τους βιβλιοθηκονόμους ήταν πολύ μεγάλη (93%). Το 85.9% των εργαζομένων ανέφερε ότι χρησιμοποιούσε τις υπηρεσίες του Διαδικτύου καθημερινά, το 3.9% εβδομαδιαία, το 3.1% από μηνιαία έως σπάνια και το 0.8% καθόλου. Το 59.4% των βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιούσε καθημερινά τις online βάσεις δεδομένων, το 17.2% τις χρησιμοποιούσε εβδομαδιαία, το 2.3% μηνιαία, το 6.3% σπάνια, ενώ μόλις το 1.6% των ερωτηθέντων δεν τις χρησιμοποιούσε καθόλου. Επίσης, από το 74.2% των ερωτηθέντων που χρησιμοποιούσε τα ηλεκτρονικά περιοδικά, το 28.1% έκανε καθημερινή χρήση τους, το 20.3% έκανε εβδομαδιαία χρήση και το 7% τα χρησιμοποιούσε μηνιαία. Το 18.8% των συμμετεχόντων χρησιμοποιούσε σπάνια τα ηλεκτρονικά περιοδικά, ενώ το 9.4% δεν έκανε χρήση τους. Από την άηλη, από το 69.5% των ερωτηθέντων που χρησιμοποιούσε τα Multimedia/CD-ROMs, το 28.9% τα χρησιμοποιούσε καθημερινά, το 10.9% εβδομαδιαία, ενώ μηνιαία χρήση τους γινόταν από το 16.4% των εργαζομένων και σπάνια από το 13.3%. Το ποσοστό των ατόμων που δε χρησιμοποιούσε καθόλου τα Multimedia/CD-ROMs ανερχόταν στο 4.7%. Σημειώνεται ότι η προτίμηση των βιβλιοθηκονόμων στον ηλεκτρονικό κατάλογο και το Διαδίκτυο μπορεί να αποτελεί συνέπεια του γεγονότος ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απασχολείται στο τμήμα βιβλιογραφικής επεξεργασίας της βιβλιοθήκης (32%).

Η έρευνα προσπάθησε να αποκωδικοποιήσει τους λόγους που αποτρέπουν τους βιβλιοθηκονόμους από τη χρήση των ΗΠΠ. Όπως διαφαίνεται από τον πίνακα 1, τα τεχνικά προβλήματα (15.6%) όπως η παλαιότητα των Η/Υ, η χαμηλή ταχύτητα σύνδεσης με το Διαδίκτυο, καθώς και η "πτώση" του δικτύου αποτελούσαν τον ισχυρότερο λόγο αποτροπής χρήσης των ΗΠΠ. Η έλλειψη εκπαίδευσης και εξοικείωσης με τις ΗΠΠ (6.2%), και η έλλειψη γνώσης χειρισμού συγκεκριμένων εργαλείων είχε ως αποτέλεσμα την αποφυγή χρήσης τους από τους βιβλιοθηκονόμους. Άλλοι λόγοι που αναφέρθηκαν ήταν η έλλειψη χρόνου, η φύση της εργασίας¹ τους και τα προβλήματα που συναντούσαν στην online ανάκτηση των πληροφοριών. Αξίζει να αναφερθεί ότι το 14.1% των βιβλιοθηκονόμων δήλωσε ότι δεν υπάρχει κανένας ανασταθτικός παράγοντας που να επηρεάζει τη χρήση των ΗΠΠ.

Πίνακας 1: Λόγοι αποτροπής χρήσης των ΗΠΠ

	Απόκριση	%
Τεχνικά προβλήματα	20	15.6
Έλλειψη εκπαίδευσης / εξοικείωσης	8	6.2
Έλλειψη χρόνου	6	4.7
Η φύση της εργασίας	6	4.7
Προβλήματα online ανάκτησης πληροφοριών	4	3.1
Μικρή ζήτηση από τους χρήστες	2	1.6
Κανένας ανασταθτικός παράγοντας χρήσης	18	14.1

Το 37.5% των εργαζομένων δήλωσε ότι η ταχύτητα ήταν ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιούσε τις ηλεκτρονικές πηγές (βλέπε πίν. 2). Η ταχύτητα αυτή αναφέρεται, τόσο στην πρόσβαση στην πληροφορία και την εξυπηρέτηση των χρηστών, όσο και στην ταχύτητα ενημέρωσης των ηλεκτρονικών πηγών. Το 32.8% των βιβλιοθηκονόμων ανέφερε ότι η ίδια η φύση της εργασίας τους προτρέπει στη χρήση των ΗΠΠ. Η ευκολία και η ευχρηστία των ηλεκτρονικών πηγών είναι ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο τις χρησιμοποιεί το 18% των βιβλιοθηκονόμων. Ορισμένα στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ευκολία χρήσης των ηλεκτρονικών πηγών είναι το φιλικό περιβάλλον εργασίας σε πολλαπλές ηλεκτρονικές πηγές και οι σύνδεσμοι που παραπέμπουν σε πηγές με συναφή πληροφορόρηση στο Διαδίκτυο.

1. Για τις ανάγκες της έρευνας ως φύση εργασίας νοείται το αντικείμενο ενασχόλησης των εργαζομένων στις βιβλιοθήκες και η σχέση του ή μη με τις ΗΠΠ και το Διαδίκτυο.

Πίνακας 2: Λόγοι που ωθούν στη χρήση των ΗΠΠ

	Απόκριση	%
Ταχύτητα	48	37.5
Η φύση της εργασίας	42	32.8
Ευκολία / ευχρηστία	23	18
Πληθώρα πληροφοριών	18	14.1
Προσωπικές ανάγκες	13	10.2
Εγκυρότητα / αξιοπιστία	6	4.7
Πίεση από τρίτους	4	3.1

3.3. Υπηρεσίες Διαδικτύου

Όσον αφορά στη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου, το 90.6% των βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιούσε καθημερινά τον Παγκόσμιο Ιστό, το 10.9% έκανε καθημερινή χρήση του TELNET, ενώ το 7.8% χρησιμοποιούσε καθημερινά το FTP. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η φύση της εργασίας ήταν ο βασικός λόγος που απέτρεπε το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων από τη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου (βλέπε πίν. 3).

Πίνακας 3: Λόγοι που αποτρέπουν τη χρήση των υπηρεσιών του Διαδικτύου

203

	Απόκριση	%
Η φύση της εργασίας	19	14.8
Τεχνικά προβλήματα	13	10.2
Έλλειψη εκπαίδευσης	9	7
Ο φόρτος εργασίας / έλλειψη χρόνου	7	5.5
Ικανοποίηση από μεμονωμένη υπηρεσία	5	3.9
Προβλήματα online ανάκτησης πληροφοριών	2	1.6
Κανένας ανασταλτικός παράγοντας	6	4.7

3.4. Εκπαίδευση

Ένα ακόμη θέμα με το οποίο ασχολήθηκε η έρευνα ήταν και αυτό της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στις ΗΠΠ. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι το 77.3% των εργαζομένων είχε εκπαιδευθεί στη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου, το 60.9% στις online βάσεις δεδομένων και το 55.5% στον Παγκόσμιο Ιστό. Επίσης, το 45.3% των βιβλιοθηκονόμων είχε λάβει εκπαίδευση γύρω

από τα ηλεκτρονικά περιοδικά, ενώ το 41.4% και 36.7% στο FTP και το TELNET αντίστοιχα. Η πηγή στην οποία είχε εκπαιδευτεί το μικρότερο ποσοστό των βιβλιοθηκονόμων ήταν τα Multimedia/CD-ROMs (26.6%). Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι το 10.9% των εργαζομένων δεν είχε λάβει ποτέ εκπαίδευση σε οποιαδήποτε από τις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης. Η εκπαίδευση που είχαν λάβει οι εργαζόμενοι στη χρήση των ΗΠΠ στηριζόταν κυρίως σε σεμινάρια (85.9%). Το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων παρακολούθησε συνέδρια, διαλέξεις, ημερίδες, ενώ λιγότερο από 4% βασιζόταν σε μαθήματα ιδιωτικών σχολών, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών των Τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας, σε επικοινωνία με συναδέλφους ή και σε αυτοδιδασκαλία.

Στα πλαίσια της έρευνας ζητήθηκε από τους βιβλιοθηκονόμους να προσδιορίσουν τις ΗΠΠ στις οποίες θεωρούσαν ότι χρειάζονταν περαιτέρω εκπαίδευση, έστω και αν έχουν ήδη εκπαιδευθεί σε αυτές (βλέπε πιν. 4). Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι τη μεγαλύτερη ανάγκη για εκπαίδευση την είχαν στα ηλεκτρονικά περιοδικά (46.9%), τα Multimedia/CD-ROMs (33.6%) και τις online βάσεις δεδομένων (28.9%). Το 25.8% των βιβλιοθηκονόμων είχε την ανάγκη εκπαίδευσης στο FTP, το 18.8% στο TELNET, το 8.6% στον Παγκόσμιο Ιστό και το 3.9% στο Σχεδιασμό Ιστοσελίδων για βιβλιοθήκες. Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι το 14.8% των ερωτηθέντων έκρινε άσκοπη την περαιτέρω εκπαίδευσή του στις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης γεγονός που δημιουργεί ερωτήματα τόσο για τον ρόλο τους σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον εργασίας, όσο και για τη δυνατότητα τους να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις στις πηγές αυτές.

204

Πίνακας 4: ΗΠΠ που οι βιβλιοθηκονόμοι χρειάζονται περαιτέρω εκπαίδευση

	Απόκριση	%
Ηλεκτρονικά Περιοδικά	60	46.9
Multimedia/CD-ROMs	43	33.6
Online Βάσεις Δεδομένων	37	28.9
FTP	33	25.8
TELNET	24	18.8
Παγκόσμιος Ιστός	11	8.6
Ηλεκτρονικός Κατάλογος	7	5.5
Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο	7	5.5
Σχεδιασμός Ιστοσελίδων	5	3.9
Καμία εκπαίδευση	19	14.8

Όσον αφορά στην επίδραση της εκπαίδευσης στη βιβλιοθηκονομική εργασία, το 14.8% των βιβλιοθηκονόμων πίστευε ότι η εκπαίδευση επέδρασε πάρα πολύ θετικά στην εργασία του, το 30.5% αρκετά και το 34.4% πολύ. Τέλος, μόλις το 7% απάντησε ότι η επίδραση της εκπαίδευσης που είχε λάβει στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών ήταν μικρή ή μηδενική. Αιτιολογώντας την επίδραση της εκπαίδευσης στην εργασία τους, το 20.3% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της αυτοπεποίθησης και την αποδοτικότερη εργασία του, το 9.4% την τέληση των εργασιών στη βιβλιοθήκη με μεγαλύτερη ευκολία, το 7% την ταχύτερη τέληση των καθηκόντων του στον εργασιακό χώρο της βιβλιοθήκης, ενώ το 4.7% τον εκσυγχρονισμό και την αυτοματοποίηση της εργασίας του. Από την άλλη, το 4.7% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η εκπαίδευση δεν είχε αξιόλογο αποτέλεσμα στην εργασία του επειδή ήταν ελλιπής.

Οι βιβλιοθηκονόμοι ανέφεραν τρεις κύριους λόγους για τους οποίους δεν έλαβαν εκπαίδευση στις ΗΠΠ. Το 2.3% των εργαζομένων ανέφερε ότι δεν έλαβε εκπαίδευση λόγω της προσωπικής ενασχόλησης και εμπειρίας του με τις ΗΠΠ και το 0.8% λόγω έλλειψης χρόνου για την παρακολούθηση εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων. Ένα άτομο, ωστόσο, δήλωσε ότι δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα επειδή ήταν συμβασιούχος και όχι μόνιμος υπάλληλος, δήλωση που υποστηρίχθηκε και από άλλους βιβλιοθηκονόμους σε αρκετά σημεία του ερωτηματολογίου. Σ' αυτή την ιδιαίτερη περίπτωση η πρόσβαση του προσωπικού στην εκπαίδευση φάνηκε ότι γινόταν με κριτήριο την εργασιακή σχέση του με τη βιβλιοθήκη και όχι με την επιθυμία του για επαγγελματική κατάρτιση. Από τους βιβλιοθηκονόμους που δεν είχαν λάβει εκπαίδευση στη χρήση των ΗΠΠ (11.7%), το 6.3% δήλωσε την επιθυμία να εκπαιδευθεί σε αυτές, ενώ το 4.7% θεώρησε ότι δε χρειαζόταν εκπαίδευση. Από τους βιβλιοθηκονόμους που επιθυμούσαν να λάβουν εκπαίδευση στις ΗΠΠ, το 3.1% σημείωσε ότι ήθελε να εκπαιδευθεί σε όλες τις πηγές, ενώ από 0.8% στα Multimedia/CD-ROMs, τον ηλεκτρονικό κατάλογο, τις online βάσεις δεδομένων, αλλά και τα ηλεκτρονικά περιοδικά.

205

4. Συμπεράσματα

Η συγκεκριμένη έρευνα θέλησε να αποτυπώσει όσο το δυνατό πιστότερα την κατάσταση που επικρατεί στις βιβλιοθήκες των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης. Από τις ηλεκτρονικές πηγές που ήταν διαθέσιμες στους βιβλιο-

θηκονόμους, εκείνες που χρησιμοποιούνταν περισσότερο ήταν ο ηλεκτρονικός κατάλογος και το Διαδίκτυο, ενώ τη μικρότερη χρήση είχαν τα ηλεκτρονικά περιοδικά. Ειδικότερα, η υπηρεσία του Διαδικτύου που χρησιμοποιούνταν, ως επί το πλείστον, ήταν ο Παγκόσμιος Ιστός με ποσοστό καθημερινής χρήσης 90.6%, το οποίο παρουσιάζεται αυξημένο περίπου κατά 5% σε διάρκεια τεσσάρων ετών (Γαρουφάλλη και Σιάτρη, 1999). Ωστόσο, η χρήση τόσο του Διαδικτύου, όσο και των υπολοίπων ΗΠΠ επιβαρυνόταν, σύμφωνα με τις απόψεις του προσωπικού, κυρίως λόγω των τεχνικών προβλημάτων και της έλλειψης εκπαίδευσης. Παρά τις δυσκολίες αυτές, η χρήση των ΗΠΠ ασκούσε θετική επίδραση στην εργασία των βιβλιοθηκονόμων. Ειδικότερα, από την έρευνα έγινε αντιληπτή η ύπαρξη ενός ευνοϊκού κλίματος για τις ΗΠΠ, αληθιά και η αποδοχή της χρήσης τους ως αποτελεσματικά βιβλιοθηκονομικά εργαλεία. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι βιβλιοθηκονόμοι έδειξαν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στη σταθερότητα των πληροφοριών του Διαδικτύου και λιγότερη στον ηλεκτρονικό κατάλογο, καθώς οι ίδιοι φέρουν την ευθύνη για τα στοιχεία του, ενώ είναι ευρέως γνωστή η αστάθεια των πηγών του Διαδικτύου.

Ένα ακόμη συμπέρασμα, που προέκυψε από την έρευνα αυτή, ήταν η άμεση εξάρτηση μεταξύ της εκπαίδευσης στις ΗΠΠ και της χρήσης τους, σχέση που είχε ήδη επισημανθεί από την Burkhardt (1997). Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο μέρος των βιβλιοθηκονόμων είχε εκπαιδευτεί στον ηλεκτρονικό κατάλογο, τις online βάσεις δεδομένων και τον Παγκόσμιο Ιστό, πηγές που χρησιμοποιούνταν περισσότερο. Από την άληη, λιγότεροι βιβλιοθηκονόμοι είχαν εκπαιδευτεί στα Multimedia/CD-ROMs και τα ηλεκτρονικά περιοδικά, που αποτελούσαν και τις πηγές με τη μικρότερη χρήση. Ωστόσο, η εκπαίδευση στις ΗΠΠ δεν είχε θετικές συνέπειες μόνο στη χρήση τους, αληθιά και στην ίδια την εργασία των βιβλιοθηκονόμων, καθώς τους προσέδιδε αυτοπεποίθηση και τους καθιστούσε περισσότερο αποδοτικούς στην επιτέλεση των καθηκόντων τους. Από τα αποτελέσματα προέκυψαν δύο τάσεις σχετικά με το ζήτημα της Δια Βίου Εκπαίδευσης. Από τη μια, έγινε εμφανές ότι υπήρχαν βιβλιοθηκονόμοι πρόθυμοι να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις του επαγγέλματός τους και να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα σε μια προσπάθεια αύξησης των ικανοτήτων τους. Από την άλλη, ορισμένοι εργαζόμενοι δε φάνηκαν διατεθειμένοι να λάβουν περαιτέρω εκπαίδευση, αληθιά ούτε εκδήλωσαν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη των γνώσεών τους μέσω της συνεχούς ενημέρωσής τους. Η στάση των βιβλιοθηκονόμων αυτών έρχεται σε ρήξη με το ρόλο, που καλούνται να αναλάβουν οι βιβλιοθήκες και οι βι-

βιβλιοθηκονόμοι στην Κοινωνία της Πληροφορίας ως παράγοντες ανάπτυξης και υποστήριξης της Δια Βίου Εκπαίδευσης των χρηστών τους.

Μέσα από την έρευνα γίνεται εμφανές ότι οι ηλεκτρονικές πηγές πληροφορόρησης αποτελούν τη νέα πραγματικότητα στο χώρο των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και η χρήση τους έχει γίνει αποδεκτή στη συνείδηση των περισσότερων βιβλιοθηκονόμων. Η ανάπτυξη των ΗΠΠ, που είχε ήδη ξεκινήσει στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ Ι, αναμένεται να συνεχιστεί μέσω της οικονομικής ενίσχυσης του Γ' ΚΠΣ (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ). Έτσι, οι χρήστες μπορούν να προσμένουν στο εγγύς μέλλον περισσότερες, πιο αξιόπιστες και πιο ποιοτικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες.

5. Προτάσεις

Στις μέρες μας θεωρείται απαραίτητη η διαρκής επαγρύπνηση των βιβλιοθηκών για την προσαρμογή τους στις συνεχείς εξελίξεις των ΗΠΠ, ώστε να είναι εφικτή η παροχή των καλύτερων δυνατών υπηρεσιών προς τους χρήστες τους. Παρακάτω παραθέτονται ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν από τις βιβλιοθήκες για την επίτευξη του σκοπού αυτού, αλλιά και ορισμένες κατευθύνσεις για περαιτέρω έρευνα.

207

Ειδικότερα, προτείνεται στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες:

- Η δημιουργία πολιτικής για την ανάπτυξη των ΗΠΠ. Η γραπτή πολιτική μιας βιβλιοθήκης εκφράζει τον προγραμματισμό των ενεργειών, τους σκοπούς και τους στόχους της για το μέλλον. Ειδικότερα, όσον αφορά στις ηλεκτρονικές πηγές, η γραπτή πολιτική καθορίζει τη δράση της βιβλιοθήκης ως προς την εκπαίδευση τόσο των βιβλιοθηκονόμων, όσο και των χρηστών στις ΗΠΠ, αλλιά και τη γενικότερη ανάπτυξή τους. Ταυτόχρονα, η πολιτική προσδιορίζει τις κατευθύνσεις που θα ακολουθηθούν από την εκάστοτε βιβλιοθήκη για τη διαχείριση των ηλεκτρονικών πηγών της.
- Η σύσταση υπηρεσίας /τμήματος ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Η δημιουργία ενός τμήματος που θα έχει ως αντικείμενο απασχόλησης τις ΗΠΠ θεωρείται απαραίτητη για κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, καθώς το τμήμα αυτό θα φέρει την ευθύνη για την επιλογή, ανάπτυξη, διάδοση και συντήρηση των πηγών, τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το προσωπικό και τους χρήστες, τη συνεργασία με άλλες βιβλιοθήκες σε θέματα ηλεκτρονικών υπηρεσιών, αλλιά και την παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα.

- Η δημιουργία οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Όπως ήδη έχει επισημανθεί η χρήση των ΗΠΠ από τους βιβλιοθηκονόμους επηρεάζεται άμεσα από την εκπαίδευση που έχουν λάβει. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμη η διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε τακτά χρονικά διαστήματα για την εξοικείωση του προσωπικού με τις νέες τεχνολογίες.
- Η συνεργασία των βιβλιοθηκών των τριών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης σε θέματα ΗΠΠ. Η συνεργασία των παραπάνω βιβλιοθηκών σε τοπικό επίπεδο θα μπορούσε να επιφέρει θετικές συνέπειες στην ανάπτυξη και διαχείριση των ΗΠΠ. Ειδικότερα, θα ήταν εφικτή η εξοικονόμηση πόρων και ανθρώπινου δυναμικού μέσω της από κοινού αντιμετώπισης ζητημάτων, όπως η εξασφάλιση πρόσκτησης/πρόσβασης σε ΗΠΠ, η εκπαίδευση τόσο του προσωπικού όσο και των χρηστών στις ηλεκτρονικές πηγές, και η προώθηση της χρήσης τους στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Η βιβλιοθηκονομική κοινότητα έχει ανάγκη διεξαγωγής ερευνών που θα αποτιμήσουν την κατάσταση που επικρατεί στις βιβλιοθήκες και θα βοηθήσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη τους. Στα πλαίσια αυτά θεωρείται χρήσιμη η περαιτέρω διερεύνηση θεμάτων, όπως:

- Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται από τους χρήστες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης. Μέσα από μια τέτοια έρευνα θα προέκυπταν στοιχεία χρήσης των πηγών αυτών ενώ ταυτόχρονα θα μελετούνταν οι λόγοι που ωθούν ή αποτρέπουν τη χρήση τους.
- Έρευνα των αναγκών για εκπαίδευση στις ΗΠΠ του προσωπικού των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης. Από τα αποτελέσματα μιας ανάλογης έρευνας θα επισημαίνονταν οι συγκεκριμένες εκπαιδευτικές ανάγκες των βιβλιοθηκονόμων ως προς την χρήση της εκάστοτε ηλεκτρονικής πηγής.
- Διερεύνηση του επιπέδου συνεργασίας των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων της Θεσσαλονίκης με το εκπαιδευτικό προσωπικό του εκάστοτε ιδρύματος ως προς τις ΗΠΠ. Η διερεύνηση αυτού του θέματος θα προσδιόριζε το βαθμό συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικού προσωπικού, θα ερευνούσε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και θα κατέγραφε τις σκέψεις και τις προτάσεις τους για μια αρμονική μελλοντική συνεργασία.

Παραπομπές

Austen, Gaynor (1998). What is my core business?: the academic librarian as partner in the teaching and research process. Στο: ICONMAL (1998). Δια-

- θέσιμο από: <http://www.lib.pku.edu.cn/98conf/paper/a/GaynorAusten.htm> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Bleil, Robert (2003, Ιανουάριος 21). Academic librarianship: reference and public services. Pittsburgh, Pennsylvania: University of Pittsburgh. Department of Library and Information Science. Διαθέσιμο από: <http://www.sis.pitt.edu/~lsdept/acref.htm> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Burke, Liz (2002). The future role of librarians in the virtual library environment. *The Australian Library Journal*, 51(1). Διαθέσιμο από: <http://www.alia.org.au/aj/51.1/full.text/future.role.html> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Burkhardt, Joanna M. (1997). The smallest academic libraries in the United States and electronic technology. *Reference & User Services Quarterly*, 37(2), p. 191-196.
- Feret, Blazej και Marcinek, Marzena (1999). The future of the academic library and the academic librarian – a delphi study. Στο: *The future of libraries in human communication: IATUL conference proceedings*, Chania, Greece, 17th May-21st May, 1999. Chania: Technical University of Crete. Διαθέσιμο από: <http://educate.lib.chalmers.se/IATUL/proceedcontents/chanpap/feret.html> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Γαρουφάλλου, Εμμανουήλ και Σιάτρη, Ράνια (1999). Η επίδραση της τεχνολογίας της πληροφορικής στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμους: αρχικά αποτελέσματα. Στο: Κληψόπουλος, Γιάννης και Χαγιαλά, Νάντια, επιμ. Οργάνωση και συνεργασία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή: πρακτικά έβδομου πανελληνίου συνεδρίου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Βόλος, 4-6 Νοέμ. 1998. Βόλος: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σσ.49-67.

Βιβλιογραφία

- Cahalan, Margaret W. and Justh, Natalie M. (2003, February 23). *Academic libraries: 1998*. Washington, DC: National Center for Education Statistics. Διαθέσιμο από: <http://nces.ed.gov/pubs2001/2001341.PDF> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Tenopir, Carol και Ennis, Lisa (1998). The digital reference world of academic libraries. *Online*, 22(4), p.22-28. Διαθέσιμο από: <http://www.onlinemag.net/OL1998/tenopir7.html> [Τελευταία πρόσβαση 20/06/06].
- Γαρουφάλλου, Εμμανουήλ και Σιάτρη, Ράνια (1998). Η επίδραση του Internet στις πληροφοριακές υπηρεσίες και βιβλιοθηκονόμους των ακαδημαϊκών

βιβλιοθηκών. Στο: Καρυπίδου, Ράνια και Φαντζή, Ηρώ, επιμ. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού, 6ο πανελλήνιο συνέδριο ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Αθήνα, 5-7 Νοέμ. 1997. Αθήνα: ΕΚΠΑ, σσ.166-181.